

trappen etableret og skråtstillet gitter med henblik på at forbedre fisketrappens virkning. Siden 1990 er der gennem udsætninger gjort forgæves forsøg på at genindføre en naturlig, selvreproducerende laksebestand i Gudenåen. Sideløbende er der foretaget flere fysiske tiltag i Gudenåen og dens tilløb med henblik på at forbedre forholdene for fiskebestandene generelt. Det omfatter bl.a. etablering og forbedring af fiskepassager (fx. ved Vestbirk Vandkraftværk, Ry Mølle og Klostermølle), af gyde- og opvækstområder samt regulering af fiskeriet i Gudenåen og i Randers Fjord.

Det knytter sig betydelige kulturhistoriske interesser til det samlede anlæg ved Tangeværket, som i de første år efter anlæggelsen forsynede store dele af Midtjylland med elektricitet. Værket og dets omgivelser, herunder Danmarks største kunstigt skabte sø, Tange Sø, udgør et sammenhængende kulturmiljø med hoveddæmningen med frisluse, de to sekundære dæmninger, indløbskanalen mellem Tange Sø og værket, selve kraftværket med stibord samt transformatorårne og funktionærboliger.

Med dæmningen opstod Tange Sø. I og omkring søen er der i årenes løb opstået et alsidigt plante- og dyreliv. Der er endvidere store rekreative interesser knyttet til søen, bl.a. fiskeri, sejlad, fugleobservationer mv., og området er et populært udflugts- og vandreområde. Søen passeres hvert år af ca. 5.500 kanoer.

I 1995 igangsatte Skov- og Naturstyrelsen en temagennemgang med henblik på evt. bygningsfredning af vandkraftværker. Gennemgangen resulterede i rapporten Vanddrejve elværker i Danmark, 1890-1940, som omfatter omkring 110 værker. På grundlag af rapporten har Det Særlige Bygningssyn indstillet 4 værker til fredning, bl.a. Tangeværket, hvor Bygningssynet har indstillet, at hoveddæmningen med frisluse, de to sekundære dæmninger, indløbskanalen mellem Tange Sø og kraftværket samt kraftværket med stibord bygningsfredes. Bygningssynet har endvidere anbefalet, at der udarbejdes en bevarende lokalplan til beskyttelse af den del af det samlede kulturmiljø ved Tangeværket, som ikke er omfattet af forslaget om bygningsfredning. Fredningssagen er endnu ikke igangsat.

2. Hovedtræk i lovforslaget

Med lovforslaget gives der hjemmel til at forlænge den koncession, som Gudenaacentralen har til udnyttelse af vandkraften i Gudenåen i medfør af den særlige koncessionslov fra 1918, med 2 år, dvs. indtil den 8. januar 2003. 1918-lovens § 1 fastlægger, at koncessionen gælder i 80 år fra den dag, da Tangeværket åbnes for drift, hvilket skete den 8. januar 1921.

3. Baggrund for lovforslaget

I forsommeren 2000 sendte Miljø- og Energiministeriet et lovudkast i offentlig høring, som indebar en ophævelse af 1918-loven samt forlængelse af koncessionen i 2½ år. Baggrunden herfor var, at 1918-lovens § 1, litra p, fastsætter, at det skal afgøres ved lov, hvordan der skal forholdes med Tangeværket, når koncessionen udløber. Det bemærkes i denne forbindelse, at Gudenaacentralens særlige rettigheder til opstemning efter 1918-loven ophører, når koncessionen udløber.

Ophævelse af 1918-loven uden samtidig vedtagelse af en ny speciel lov for Tangeværket ville indebære, at reguleringen af værket fremover skulle ske ved den almindelige lovgivning på området, primært vandløbsloven, naturbeskyttelsesloven og elforsyningsloven. Begrundelsen for at forlænge koncessionen i 2½ år var at give Viborg Amtsråd som myndighed efter vandløbsloven og naturbeskyttelsesloven den nødvendige tid til at fastsætte vilkårene for Tangeværkets fremtidige drift.

Høringssvarene har ikke entydigt tilsluttet sig denne model. Regeringen finder derfor, at der er behov for at foretage en nærmere undersøgelse af konsekvenserne af to af de løsningsmodeller, der har været fremme i debatten om den fremtidige ordning omkring Tange Sø og Tangeværket, nemlig dels et kort omløbsstryg uden om Tangeværket, dels et langt omløbsstryg uden om Tange Sø, idet ingen af de fremførte modeller har været tilstrækkeligt belyst til, at der kunne træffes afgørelse om, hvilken løsning af passagemulighederne, som bør gennemføres. Regeringen anser det for et overordnet mål bedst muligt at genskabe et naturligt dyre- og planteliv i Gudenåen. Endvidere bør Tange Sø bevares af hensyn til de rekreative værdier og det dyre- og planteliv, der er opstået i og omkring søen.

Et kort omløbsstryg (ca. 1½ km) uden om Tangeværket kan etableres som et stenstryg, hvor vandindtaget til stryget placeres i hoveddæmningen tæt ved frislusen og udmunder i Gudenåen umiddelbart nedstrøms værket. Der kan evt. gennem udlægning af grusbanker etableres nye gyde- og opvækstområder for bl.a. havørred. Vandføringsforholdene gennem omløbsstryget er en væsentlig faktor for fiskenes muligheder for passage forbi værket.

Et langt omløbsstryg (10-15 km) uden om Tange Sø bør tage udgangspunkt i en løsning, der omfatter etablering af et vandløb, der i princippet skal erstatte den del af Gudenåen, der befinder sig på bunden af Tange Sø. Det vil sige et vandløb, der kan føre hele Gudenåens vandføring med et "naturligt" slyngnet forløb, gode fysiske forhold, der indeholder gyde- og opvækstom-